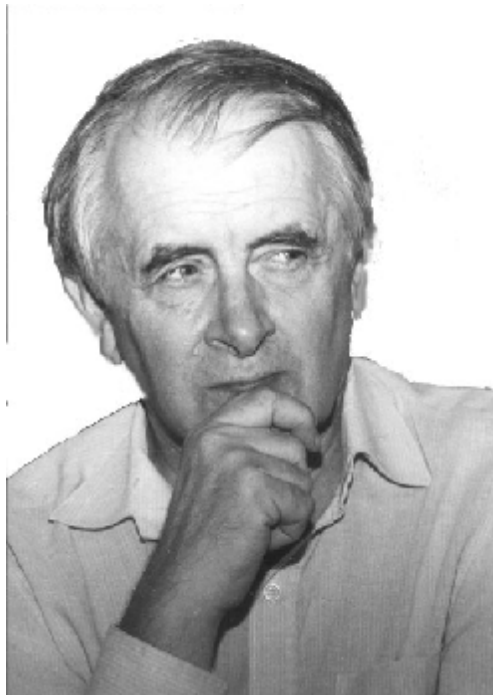

A 80 éves Vitányi Iván köszöntése

A Google keresője „Vitányi Iván”-ra összesen 736 magyar nyelvű találatot jelzett március elején. A legtömörebben:

Vitányi Iván (1925) szociológus, esztéta. A pszichológiai tudományok kandidátusa (1971), a szociológiai tudományok doktora (1980). 1972–1980: a Népművelési intézet igazgatója, 1980–86: a Művelődéskutató Intézet igazgatója, 1986–92: az Országos Közművelődési Központ főigazgatója, 1992–95: az MTA Szociológiai Intézete tudományos igazgatóhelyettese, az igazgatótanács elnöke. 1998-tól az MTA Politikatudományi Intézetének tudományos tanácsadója. 1975-től 1995-ig a Kultúra és Közösség felelős szerkesztője. Néhány főbb műve: A zene lélektana (1969). Második prométheuszi forradalom (1971). Társadalom, kultúra, szociológia (1981). Vita-irat a mai magyar művelődésről (1983). Egyharmadország (1985), Az "Európa-paradigma", európai kultúra, világkultúra (1985), Öt meg öt az tizenhárom (1993), A magyar társadalom kulturális állapota (1996), Mérleg (2000), Zene és kreativitás (Sági Máriával 2003).

Kicsit részletesebben:

Vitányi Iván 1925. július 3-án született Debrecenben. Édesapja, Vitányi Iván (1889–1957) közjegyző, édesanyja, Szentpály Panna (1893–1954). Apja sárospataki gyökerű értelmiségi családból, anyja régi dzsentrícsaládból származott. Szülei protestáns vallásúak, apja egy ideig presbiter és főgondnok volt Abaújszántón. Az általános iskolát Bácsalmáson végezte el. Tizenöt éves koráig tizenöt különböző városban és faluban laktak, mivel apja hosszú ideig állás nélkül volt. A gimnázium első három osztályát Kiskunhalason végezte. Itt lett tagja a református Keresztyén Ifjúsági Egyesületnek. 1943-ban a Sárospataki Református Kollégiumban érettségizett. Egyszerre két felsőoktatási intézménybe iratkozott be: a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán a történelem szakra és a Színiakadémiára. Gimnazistaként Bartók zenéjének hatására népzene-tanult, maga is gyűjtött, azután megismerte a népi írókat, majd – már a fővárosban – a baloldali eszmék vonzáskörébe került. Bekerült a bartóki elveket a színháztudományban megvalósítani akaró Muharay-együttesbe. 1944-ben bekapcsolódott a Magyar Diákok Szabadságfrontja ellenállási szervezet tevékenységébe, tagja lett a Görgey-zászlóaljnak, a Kis János altábornagy köré szerveződött ellenállók mellett teljesített futárszolgálatot. 1944-ben a Gestapo fogságába került. Sopronkőhidára vitték, 1945 januárban

kiszabadult. 1945–1947 között a Magyar Népi Ének-, Tánc- és Játékegyüttes titkára lett. 1946 őszén az akkor megalakult Magyar Színjátszók Egyesületének a titkárává választották. Mozgalmukat „bekebelezte” a Nékosz, így lett az újonnan alakult Tánc- és Kórusművészeti Kollégium titkára. 1947–1950 között a Táncszövetség vezetőségi tagja volt. A Nékosz megszűnése után beiratkozott az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának történelem-filozófia szakára, ahol Lukács György tanítványa lett. A Lukácsot ért támadás után, tanulmányait félbeszakítva, 1950-ben a Népművelési Minisztériumban kapott állást, ahol 1957-ig a zenei főosztály munkatársa volt. 1956-ban tagja volt a minisztérium forradalmi bizottságának, valamint a Magyar Értelmiség Forradalmi Bizottságának. 1957-ben mint „ellenforradalmárt” eltávolították, jó másfél évig nem volt állása. Ezért 1957-ben megtanulta az esztergályos szakmát. 1958-ban a *Muzsika* című lap munkatársa lett, majd 1964-től 1972-ig a *Valóság* című folyóirat szerkesztőségének a tagja, rovatvezetőként dolgozott. 1972-ben kinevezték a Népművelési Intézet igazgatójává.

Ezzel egy időben kezdett el tanítani az ELTE szociológiai tanszékén. 1971-ben a pszichológiai tudományok kandidátusa, majd 1980-ban a szociológiai tudományok doktora tudományos fokozatot szerzett. 1980–1986 között az Országos Közművelődési Központ Művelődéskutató Intézetének az igazgatója. 1986-ban az Országos Közművelődési Központ főigazgatójává nevezték ki. 1992-ben – az OKK átszervezésével – a Művelődéskutató Intézet az MTA Szociológiai Intézetének a része lett, ahol tudományos igazgatóhelyettesé nevezték ki. 1995 augusztusa óta az intézet igazgatótanácsának az elnöke. 1998 óta a Politikatudományi Intézet tudományos tanácsadója.

Kutatási területei az esztétika, a kultúra szociológiája és pszichológiája, az életmód és a társadalmi szerkezet alakulása. E témakörökben számos tanulmánya, cikke jelent meg, több könyve látott napvilágot; a legutóbbi időkben megjelent művei az *Öt meg öt* az tizenhárom című önéletrajzi visszaemlékezés (1993), a Rendszerváltástól kormányváltásig című tanulmánygyűjtemény (1995) és *A társadalom logikája* című esszé (1995). 1975–1985 között tagja volt az MTA Szociológiai Bizottságának. 1975-től a Kultúra és Közösség felelős szerkesztője. 1989-ben a Kárpátaljai Kör elnökévé választották. 1981–1990-ben a Minisztertanács Tájékoztatáspolitikai Kollégiumának a tagja. 1945–1948 között a Magyar Kommunista Párt, 1948–1956 között a Magyar Dolgozók Pártja tagja. 1953-tól a Nagy Imre vezette reformcsoport-hoz, majd a Petőfi Körhöz tartozott. 1972-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba. Egyik alapítója és ügyvezető titkára az 1988-ban szerveződött Új Márciusi Frontnak. 1989 októberében belépett a megalakuló Magyar Szocialista Pártba, az országos elnökség tagjává választották. 1990 májusától 1995-ig a párt országos választmányának az elnöke volt.

Ő alakította meg az MSZP-ben a Társulás a szociáldemokrata értékekért platformot. 1991-től a Magyar Ellenállási Szövetség elnökségi tagja. Az 1990. évi országgyűlési választásokon pártja országos listáján jutott be a parlamentbe. 1990. május 3-tól az Országgyűlés kulturális, oktatási, tudományos, sport, televízió és sajtó állandó bizottságának a tagja, a kulturális albizottság vezetője, az oktatási és tudományos albizottság tagja. 1992. október 13-tól az átszervezett kulturális, tudományos, felsőoktatási, televízió, rádió és sajtó állandó bizottságban dolgozott, továbbra is elnöke volt a kulturális, tagja a felsőoktatási és tudományos albizottságnak.–1990 októberétől az MSZP parlamenti frakciójában a kulturális munkacsoport vezetője és szóvivője. Az 1994. évi országgyűlési választásokon Budapest 7. sz. választókerü-

letében indult, s szerepelt pártja budapesti (2.) és országos (5.) listáján is. Mandátumát a választások második fordulójában, Schamschula Györgyöt (MDF) és Tardos Mártont (SZDSZ) megelőzve, 35,56 százalékkal szerezte. Az Országgyűlés kulturális és sajtó állandó bizottságának az elnöke, az MSZP-frakcióban a kulturális munkacsoport tagja.

Országgyűlési képviselőként 22 javaslattal élt, közte 1996-ban többet magával „Képviselői önálló indítvány” tesz „Nagy Imre mártírhaltalt halt magyar miniszterelnök emlékének törvénybe iktatásáról” címmel.

Nem mellesleg a FEEFI Művelődéstudományi Tanszékének kutató professzora.

Interjú a 80 éves Vitányi Ivánnal

Közelgő nyolcvanadik születésnapja alkalmából interjút kért a Tudásmenedzsment szerkesztősége Vitányi Ivántól.

– *Mi változott „A magyar társadalom kulturális állapotá”-ban az 1996-os országos vizsgálat óta?*

– A helyzet gyakorlatilag változatlan. Ezt azért mondhatjuk, mert azóta elkészült egy másik felmérés is, a hivatalos zárójelentése rövidesen megjelenik az Akadémia Kiadónál, csak az Utószót kell még végleges formába önteni. A változás csak annyi, hogy 1996-ban még kevés volt a multiplex, nem volt ennyire elterjedt a számítógép és az internetezés, ezek pedig ma az ifjúság egy részének életévé váltak.

Azt tapasztaltuk, hogy a helyzet nem sokat változott, tehát ugyanaz, mint volt 1996-ban. Az új Nemzeti Színház, a most átadott hangversenyterem és múzeummal együtt sem változott lényegesen az intézmények száma, és ugyanannyi a látogatóké is.

Nem tapasztaltunk lényegi változást a lakosság rétegezettségében sem. A lakoságnak csak kis része, 15-20%-a részesedik a kultúra magasabb formáiból, ötven százaléka gyakorlatilag ki van rekesztődve a kultúrából – egyáltalán nem olvas például. A közbenső 30 százaléknál viszont fokozottabb aktivitás tapasztalható a nem feltétlenül silány – nevezzük kommersz – kulturális termékek iránt. A kultúra alapvető frontvonalai már 1995-ben megmerevedtek, azóta legfeljebb kontrasztosabbá váltak. Most többen végeznek középiskolát, de a középiskolák színvonala nem ugyanaz.

A változásoknak egyaránt van pozitív és negatív következménye: az Internetet is lehet használni a magasabb kultúra megközelítésére és lehet a társadalom számára haszontalan, esetenként káros megnyilvánulása is. Szintén változás, de a lényegét nem érinti, hogy azóta a kereskedelmi tv-k összes nézőszáma jóval meghaladja a közszolgálatiét: annak a bizonyos ötven százalék java részének ez az egyedüli kapcsolódási pontja a társadalomhoz. Egyébként világszerte is, hogy az emberek megnőtt szabadidejét az arányaiban megnőtt idejű televíziózás tölti ki, érdekes módon csak a skandináv országok jelentenek kivételt, s annak sem tudjuk az okát. Falusi Bélának a KSH megbízásából készült kutatása azt mutatja, hogy a tv-nézést illetően a magyarok élen járnak. S ha azt vesszük, hogy a tv-műsorok csaknem teljes tartalma nem tartozik a magas kultúra körébe, s inkább csak azzal lehet jellemezni, hogy egy nap hány gyilkosságot mutatnak be – híradóban és filmben egyaránt – akkor leszűrhetjük, hogy ez nemcsak a gyerekek fejlődésére van hatással.